

BETEN - TIPS OCH KOMMENTARER

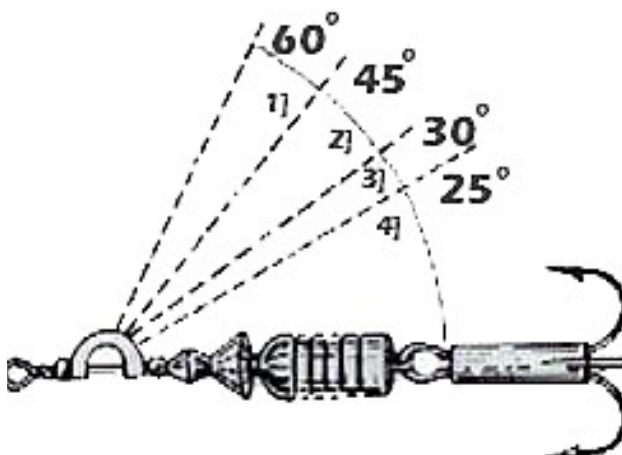
Spinnare

Spinnarna har fått sitt namn efter det engelska ordet spin, som betyder rotera. Från början var det också hela kroppen eller delar av den som roterade, men efter hand har de så kallade skedspinnarna nästan helt tagit över.

Ibland brukar man indela spinnarna i två kategorier: djupvattensspinnare med tyngden framför skeden och grundvattensspinnaren med tyngden bakom skeden, varav de senare är klart dominerande.

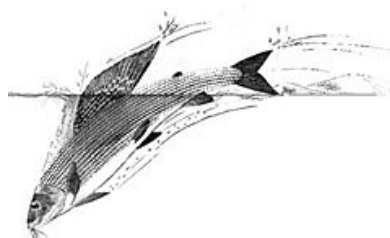
Spinnare med korta, breda, kupade skedar är ofta lättstartad och tål låg fart, men tvinnar ofta linan och går ganska grunt. En spinnare med droppformad, kompakt kropp med den smalaste delen framtill arbetar bättre vid låg fart än en med lång eller oregelbunden kropp. En alltför tjock kropp har emellertid negativ inverkan på skedens rotation. Är spinnaren utrustad med smal sked spinner den i allmänhet sämre, särskilt vid låg fart, men fiskar djupare och tvinnar linan mindre på en lägre vattenmotstånd. Ett sådant bete är även det lämpligaste i strömmande vatten.

Bilden till höger visar skedvinkeln under gång i vattnet på några spinnare av märket Mepps. Vinkeln dikterar i sig tur djupgåendet – ju mindre vinkel desto lägre vattenmotstånd. Djupast går Lusox (4) och Aglia Long (3), medan Comet (2) och Aglia (1) med sina breda skedar är grundgående.

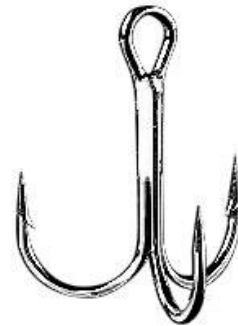
Om man inte vill kosta på sig kullagerlekande, eller om en spinnare tvinnar linan trots ett sådant, kan man prova med att böja ögla längst fram. Kroppen förskjuts då i förhållande till en tänkt centrumlinje för linans fortsättning genom kroppen, varvid lintvinningen upphör eller åtminstone avtar.

Under varma dagar, särskilt sommartid, står de flesta gäddor på djupare vatten. Vissa exemplar, oftast mindre, brukar dock dröja sig kvar i strandzonen, där de står och dåsar i skydd av vegetationen. I regel är dessa gäddor ganska huggovilliga, men med en liten, livlig spinnare i koppar, guld eller zebra kan man ibland överlista dem, förutsatt att betet serveras i deras omedelbara närhet.

Harren hugger med förkärlek på spinnare. Vid drilling av denna fisk bör man tänka på att inte fara för ovarsamt fram emedan munbrosket är betydligt lösare än hos andra salmonider.

Krokstorlekar och kroktyper varierar en hel del när det gäller spinnare. En regel att ta fasta på är att små, tunna krokar passar bäst vid fiske efter abborre och mindre ädelfisk, medan gäddan kräver en större och grövre krok.

I strömmande vatten tenderar vissa spinnare att rotera med hela kroppen med lintvinning som följd. Detta kan elimineras om man fäster en platta av plast eller cellelud på reven någon centimeter framför draget.

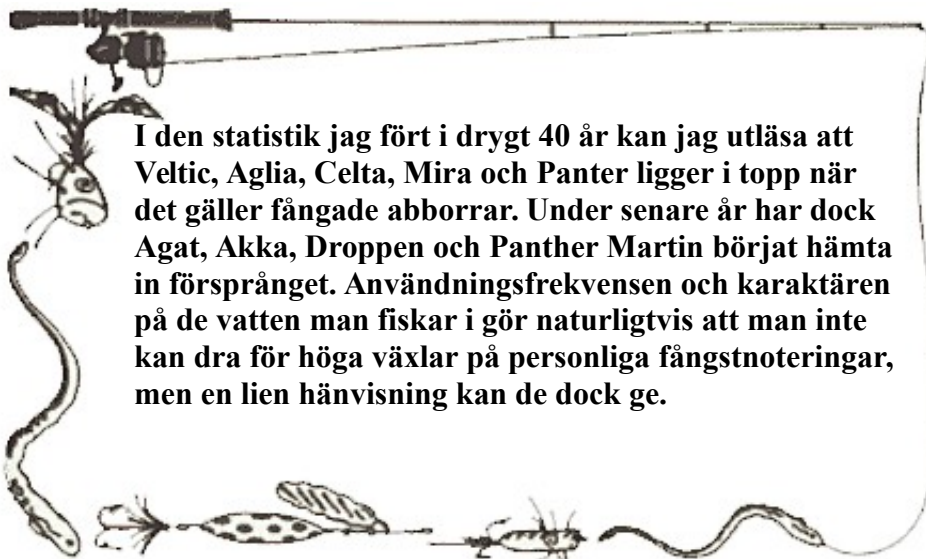
Ibland kan det visa sig lönande att ta bort trekroken på spinnaren och i stället knyta fast en nylontafs på en eller ett par decimeter i vars ände en fluga med dubbelkrok tacklas. Själv har jag med framgång provat detta arrangemang på regnbåge, röding och abborre. I stället för fluga kan man använda en enkelkrok agnad med mask. Helst bör man då ha en krok med hulligförsett skaft för att masken ska sitta kvar.

Även spinnare med långsmala skedar söker sig upp mot ytan i stark ström. Här är blyhagel eller kastsänke det enda som hjälper om man ska komma ner till fiskens ståndplatser.

De allra lättaste spinnarna (2-3 gram) är favoritbeten inte bara för abborrar. Berggyltan hugger gärna på små spinnare liksom emellanåt id, asp och braxen. Veltic, Gliet, Aglia, Rooster Tail och Panther Martin är några av mina favoriter härvidlag.

Spinnarna har en fördel i jämförelse med många andra beten när det gäller att väcka fiskens uppmärksamhet nattetid eller i grumligt vatten. De vibrationer som skeden sänder ut uppfattas väl, medan färgerna får en underordnad betydelse. Jag har själv under mörkerfiske flera gånger konstaterat att en mörk spinnare fiskar väl så bra som en silverfärgad och ett skeddrag med normala rörelser kommer oftast till korta. En frenetiskt arbetande wobbler, kanske med rasselkula är nog det enda bete som kan ta upp kampen med spinnaren under dessa förhållanden.

I den statistik jag fört i drygt 40 år kan jag utläsa att Veltic, Aglia, Celta, Mira och Panter ligger i topp när det gäller fångade abborrar. Under senare år har dock Agat, Akka, Droppen och Panther Martin börjat hämta in försprånget. Användningsfrekvensen och karaktären på de vatten man fiskar i gör naturligtvis att man inte kan dra för höga växlar på personliga fångstnoteringar, men en liten hänvisning kan de dock ge.

Skeddrag

Skeddraget är förvisso den betestyp som varit utsatt för minst förändringar sedan spöfisket på allvar slog igenom i början på 50-talet. Endast smärre modifieringar har gjorts när det gäller form och finish, och många gamla skeddrag hänger med än i dag. Ett undantag är dock de beten som utvecklats i och med att trollingfisket blivit allt populärare och ställt speciella krav på dragens utformning och rörelser.

Rörelserna hos många skeddrag ändras ofta om farten förändras. Vissa beten med lång-smal form tål en ganska hög fart utan att fiskligheten försämras och kan sålunda användas i strömmande vatten eller vid snabbare hemtagning. Slankare skeddrag går dessutom i regel djupare än bredare och liknar med sina ofta oregelbundna rörelser bytesfisken i åar och älvar. I lugnare vatten är de bredare modellerna i allmänhet att föredra om man undantar trollingfiske. De får den effektivaste gången om de framföres relativt långsamt, och imiterar då med sina rundare former de fiskar som är vanligast i insjöar.

I klara vatten och/eller vid klart väder kan det ibland löna sig att matta ner alltför blänkande skeddrag genom att putsa dem med tvål- eller stålull. Särskilt salmonider skräms av skarpa reflexer.

För att förhindra krokarna att krokarna hänger upp sig på linan vid utkastet kan man knyta en tunn plastremsa i betets främre fjäderring. Remsan fungerar som ett roder i luften och håller draget på rätt köl. Man bör dock kontrollera att rörelserna i vattnet inte försämras.

Vissa skeddrag är utrustade med två, trekrokar. Om inte draget är mycket stort, eller om dess gång eventuellt äventyras, kan man utan vidare montera bort den främre och endast behålla stjärtkroken. Härigenom undviks i hög utsträckning såväl bottennapp som upphakning på linan. De något sämre krokningsegenskaper som detta innebär får anses försumbara.

Vid kustfiske efter makrill och näbbgädda är långsmala, gärna silliknade skeddrag effektiva. Betet kan med fördel spinnas in snabbt och ryckvis.

Strax efter leken på våren har gäddan en kort men intensiv huggperiod. Den dröjer sig då gärna kvar på ett par meters djup utanför lekplatsen och ratar sällan ett stort skeddrag med lugna rörelser.

När det gäller färger lyder skeddragen i stort sett under samma regler som för wobblers. Således är ett skeddrag med inslag av rött, exempelvis i form av en plastfena, attraktiv för gädda, abborre och gös, medan öring, röding och harr snarast reagerar negativt på ett sådant bete.

Små, avlånga skeddrag dominerar vid fiske efter näbbgädda. Ofta apterar man trekroken på en tafs efter draget, vilket bl.a. förbättrar krokningsegenskaperna.

Vassdrag

Vassdrag kan man, om man så vill, indela i tre typer (fler finns, men är sällsynta i vårt land), varav den äldsta, och fortfarande vanligaste, bygger på principen med en eller två krokar skyddade av stålspöt. Typ nummer två är de s k gillerdragen, där kroken sitter upphäktad på kroppens insida och utlöses vid hugg. Den tredje är beten som försetts med vasskyddande trekrok.

Vid valet mellan dessa tre kategorier är den sistnämnda att föredra i de flesta situationer. Visserligen slinker inte de trekroksförsedda betena lika lätt genom vassar och näckrosbestånd, men de fäster fisken betydligt bättre och har dessutom den fördelen att krokarna kan bytas ut om spröten deformeras. Tyvärr säljs det ytterst få modeller av denna typ, men vasskyddade trekrok av olika fabrikat finns att tillgå i välsorterade sportfiskeaffärer.

Personligen har jag inte använt mig särskilt ofta av kon-

ventionella vassdrag under senare år. I mina noteringar kan jag se att 38 gäddor fångats på Nix, 16 på Inivassen, 16 på Favorit vass och 7 på Flamingo vass. Åtskilligt fler är de gäddor jag tagit på några av mina favoritdrag, försedda med vasskyddande krok.

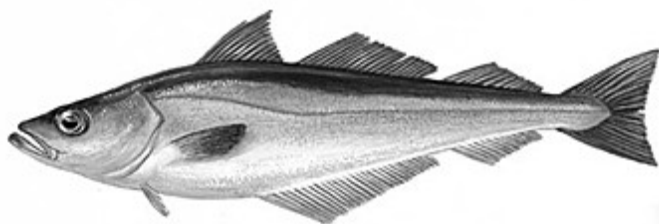
Vid fiske bland vass, näckrosor eller nate är det klokt att inte göras för långa kast. I annat fall får fisken för mycket spelrum, och det hela slutar ofta med att linan surras fast runt en näckrosstjälk eller ett vasstrå med resultatet att den slits av eller fisken rycker sig loss. Korta kast och hård drillning på gränsen till vad linan tål är rätta tekniken.

Kust- och havsfiskebeten

Det kan ofta vara svårt att dra en gräns mellan beten som används i sjö och älv och sådana som brukas i saltvatten. Dessutom har vi ju längs hela vår östra kust bräckt vatten med dess många arter av både havs- och sötvattensfisk, för att inte tala om de som periodvis uppehåller sig i åtminstone två av ovanstående miljöer och inte sällan attraheras av samma typ av beten oavsett var de befinner sig. Följande tips gäller dock i huvudsak ”rena” saltvattensfiskar.

Vid fiske i saltvatten bör man tänka på att de flesta arter håller sig nära botten, eller åtminstone betydligt djupare än vad fallet är när det gäller insjöfiskar. Gott om undantag finns dock, exempelvis makrill och näbbgädda, medan fiskar som

gråsej och lyrtorsk opererar pelagiskt och kan befinna sig på vitt skilda djup beroende på bytesyllgång mm. Dragen ska således i de flesta fall vara tunga och långkastande och ha en form som gör att de sjunker snabbt och inte förs med av de ofta starka strömmarna.

För att undvika att man ideligen sätter sig fast i tången vid fiske från land brukar jag ersätta trekroken med en dubbelkrok. Är bottenförhållandena och vegetationen särskilt svåra använder jag mig av enkelkrok. Man mister visserligen en och annan fisk genom dessa arrangemang, men också betydligt färre drag.

Lyrtorsk, gråsej, och inte minst makrill, är som tidigare sagts snabbsimmare som uppehåller sig i de fria vattenmassorna. De hugger gärna på små och medelstora beten med snabba, vickande rörelser. Har man sedan ett bete som liknar deras naturliga föda (sill, tobis, lodda, skarpsill etc) ökar chanserna till goda fångster betydligt. Kravet på långa kast gör dock att man inte kan gå ner för mycket i vikt. 30 – 40 gram kan vara lämpligt.

A och O vid torskfiske är att få betet att stryka fram omedelbart över botten. Ett sätt att möjliggöra detta utan att få bottennapp är att anpassa spöföring och invejningshastighet så att draget får en trappstegsformad gång i vattnet.

Grundfärgen för de flesta fiskar i haven runt Skandinavien är silver. Ljus- och sikt-förhållanden kan inländ motivera användning av mörkare nyanser, och på höstkanten brukar krabbfärgade beten fiska bra.

Den begränsning i artrikedom som ofta möter en kustfiskare i svenska vatten gäller inte i norska tidvattensströmmar, även om torsk och gråsej dominerar. Jag har under ett antal år fiskat i sådana och kunnat notera bl a kolja, makrill, kungsfisk, hälleflundra, skrubba, havskatt, rötsimpa och lyrtorsk bland mina fångster. Betesval och färger har med få undantag (när fisken är inställd på ett visst byte) visat sig helt underordnade dragets kastegenskaper och dess förmåga att snabbt ta sig till botten, samt naturligtvis fisketekniken.

Wobbler

Wobblern är utan tvekan det bete som utvecklats mest under de senaste decennierna. Från att ha varit ett lockbete enbart för gädda finns nu wobbler för alla arter av rovfisk. Man kan indela dem på många sätt beroende på om man utgår från storlek, material, form, om de är ledade eller oledade, skedlösa eller försedda med haksked etc. Själv har jag bäst erfarenhet av medelstora och stora wobbler, vars enda nackdel emellanåt är det

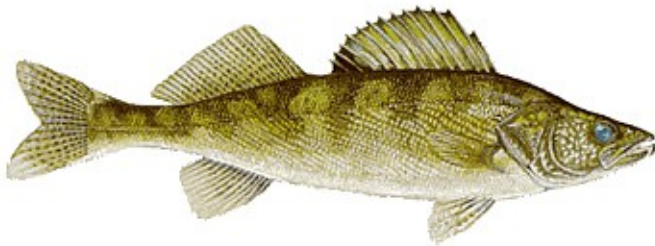
höga priset. Tidigare saknade man också ett bredare sortiment av riktigt stora beten, men detta har tillgodosetts på senare år.

Man kan använda sig av wobbler under hela fiskesäsongen beroende på hur, var och vad man fiskar. Gäller det gädda är kanske hösten och en kortare tid efter leken på våren de perioder som detta bete kommer allra bäst till sin rätt. Detta beror bl a på att fisk av större kaliber är mer åtkomlig och inte så huggslö som under sommarmånaderna. Stora beten med lugna rörelser är att föredra liksom en moderat fart då det kalla vatten gör gäddan mindre benägen för längre och snabbare utfall.

När det gäller färger är det svårt att ge några allmän-giltiga påståenden. Abborrfärg har visat sig tilltala många rovfiskar på våren.

Under sommaren föredrar gäddan ofta grönaktiga färgkombinationer, gärna med röda inslag. Silver är också en bra färg för såväl gädda som lax och havsöring i våra skärgårdar. På förhösten är en gul och/eller brun färgteckning att föredra. Dessa färger är också gångbara i sötvatten till säsongens slut. Fiskar man enbart längs kusten finns det inget som går upp mot en silverblå (strömmingsliknande) wobbler, särskilt på hösten. Laxfiskar tycks föredra enfärgade beten i silver, koppar eller guld, medan gösens förkärlek för rött/vitt är allmänt omvittnad.

Många wobbler har mer än en trekrok, och dessa sitter i allmänhet under buken. Denna placering leder dessvärre ofta till bottennapp. För att undvika detta kan man byta ut trekroken mot en dubbel dito, vilken monteras så att krokspetsar och hul-

lingar kommer att ligga närmast kroppen. Krokarna går då i många fall fria från bottenvegetation och annat skräp. Visserligen har de något svårare att fästa i fiskens käkar, men som regel brukar den bakre kroken ombesörja detta. En variant är att helt avlägsna den mittersta av tre trekrokar om dessa sitter tätt och gången inte påverkas.

Långsmala wobbler kan emellanåt vara väl så effektiva som skeddrag vid lax- och havsöringsfiske. Rundare och kortare former har däremot visat sig mindre fångstgivande, främst för att de har svårt att bibehålla en fisklig gång i strömmande vatten eller vid hög fart, men också får att de oftast inte liknar de bytesfiskar som är mest frekventa.

I varuhusen hittar man ibland billiga trä- och plastwobbler som i form och finish tycks likna mera välkända märken såsom Rapala, Bomber etc. Alltför ofta kan dessa visa sig undermåliga på flera sätt: ömtålig kropp, svaga krok- och revinfästningar, lack som

flagnar efter ett tag o s v. Man bör alltså vara kritisk och noggrant studera varje exemplar om det inte är av känt märke.

Hi-Lo är den wobbler som fångat flest gäddor om man litar på vissa tidskrifters stor-fiskregistrering. Man bör dock ha i åtanke att detta bete funnits länge på marknaden och har en helt annan spridning än exempelvis de magnumwobbler som tillkommit senare. Andra wobbler som förekommer i liknande sammanhang är ABU Killer, Rapala, Rapala Magnum, Cisco Kid och Swim Whizz, men som sagts tidigare: Nyare beten av minst lika god kvalitet och fisklighet har tillkommit.

Beroende på vad och hur man fiskar bör man titta över de krokar som wobblern är försedd med. Ibland kan de vara för klena för grövre fisk, som på de mindre Rapala-modellerna, men ofta är förhållandet det motsatta, dvs för grova. Särskilt viktigt är det att ha tunna krokar (och vassa) vid trolling, då man inte har samma möjligheter till mothugg.

Vissa wobbler, särskilt de med långsmal kropp, lägger sig ibland på sidan. Ofta går det att rätta upp dem genom att vrida nosöglan eller justera skeden. Nosöglan vrids försiktigt åt samma håll som betet tenderar att vrida sig, varefter man testar gången i vattnet tills det uppför sig korrekt. Hjälper inte detta kan man justera haksleden. Är den av plast värmer man först upp den i hett vatten för att göra den formbar. Man vrider sedan skeden motsols om wobblern vill lägga sig på höger sida och medsols om den lägger sig på den vänstra.

En wobbler av större format kan ges en djupare, och i vissa fall bättre, gång om skedytan utökas. Speciellt gäller detta beten med långsträckt form. Ibland räcker det med att man limmar på en rejäl,

rektangulär plastbit, som sedan filas ner tills wobblern får den önskade gången. En wobblers rörelser kan även ändras genom att man flyttar linans fastsättningspunkt. Knyter man överst i öglan får betet en hetsigare och djupare gång, medan ett lågt lin-fäste ger en lugnare och grundare gång.

Den grundvattenstorsk som man kan ha turen att stöta på vid kustfiske på hösten tycks ha en viss förkärlek för gula, gärna fluoriserande beten. En wobbler av lite större format i dessa nyanser kan då visa sig väl så fångstgivande som ett kustbete.

En av de största och märkligaste fångster på wobbler är en hälleflundra på 25 kg, vilken togs i Norge på ett hemmagjort bete.

Upphängare

Det finns åtminstone två orsaker till att man använder upphängare. Den ena är att de ger möjlighet att landa fler fiskar i varje kast, och det andra att upphängare inte sällan fiskar väl så bra som själva draget samtidigt som det ökar chanserna för hugg på det senare. Detta hänger samman med faktumet att fiskens huggreflexer väcks vid åsynen av en större fisk jagande ett mindre byte.

En olägenhet vid fiske med upphängare är att de ibland snor sig runt linan. Genom att prova sig fram med olika tacklingsmetoder, beroende på typ av upphängare, kan man dock råda bot för detta. Ett trevägsläkande eller en kort, styv tafs brukar ofta fungera.

Torsk, sej, lyrtorsk och makrill är väl de vanligaste arter som lockas av upphängare vid kustfiske, men även kolja, näbbgädda, berggylta och en del plattfisk kan utgöra inslag i fångsten.

Vid makrillfiske kan man ha upp till fyra upphängare om man har en stark lina och dito tafsar. Förutom att flera makrillar ofta genererar stora påfrestningar på linan genom sina snabba ryck är en väl dimensionerad lina bra när man ska landa fångsten då man i regel inte använder huggkrok vid denna typ av fiske. Upphängarnas utseende spelar oftast mindre roll. Lyskrok, plast- eller gummimaskar, flugor, streamers, häcklor, ja till och med vanlig trekrok klädd med rött ullgarn går bra.

Havsöringen tar gärna på upphängare i såväl sött som salt vatten. Trämaskar, puppor eller vanliga streamers brukar vara attraktiva.

När abborren går i stim har jag ibland fått både två och tre fiskar i samma kast genom att använda upphängare såsom flugor, små plastmaskar, trämaskar eller streamers. Nyfikenhet och avundsjuka fiskarna emellan leder inte sällan

till att både drag och upphängare blir föremål för attacker. Bäst resultat har jag haft med en spinnare som ordinarie bete.

TILLVERKNING AV BETEN

Jag ska här i korthet nämna något om tillverkning av beten, utan att på något sätt vilja framstå som expert på området. Förutom att man kan tjäna en krona på att göra sina egna beten, har det nämligen visat sig att dessa, i flera fall, fiskar bättre än de i handeln förekommande. Detta förutsätter dock att de är välgjorda, testade och justerade för att uppnå den rätta gången.

Om vi börjar med spinnare, så finns det byggsatser att köpa innehållande komponenter som spinnarblad, svankbyglar, kroppar, pianotråd, fjädersringar, plastkuler etc, vilket underlättar tillverkningen men samtidigt ger stora möjligheter till experimenterande. För egen del har jag lyckats bäst med mindre modeller, vilka jag bl a försett med kast-sänken av bly som kropp samt en förhållandevis liten sked.

Wobblertillverkning är nog intressantast och mest lönnande, men samtidigt ganska komplicerad och tidskrävande. Jag har tillverkat beten av balsaträ, vilka jag sedan tyngt på olika sätt. Vissa har fungerat bra, andra inte alls. Av ett kvastskäft kan man göra en wobbler av den cigarrformade modellen, men det är inte alltid så lätt att få den rätta gången på dem. Allra bäst har mina försök med flytande plast varit. Härvidlag har jag använt en form av modellera, men det är en tidsödande procedur, och man bör välja ganska okomplicerade kroppar. På bilden till höger syns två av mina alster. Längst till vänster en skalenligt förstörad Tadpolly av balsa, nedtyngd med nubb. I mitten en Cisco Kidd av flytande plast. Wobblern längst till höger är däremot en Westins Jätte i

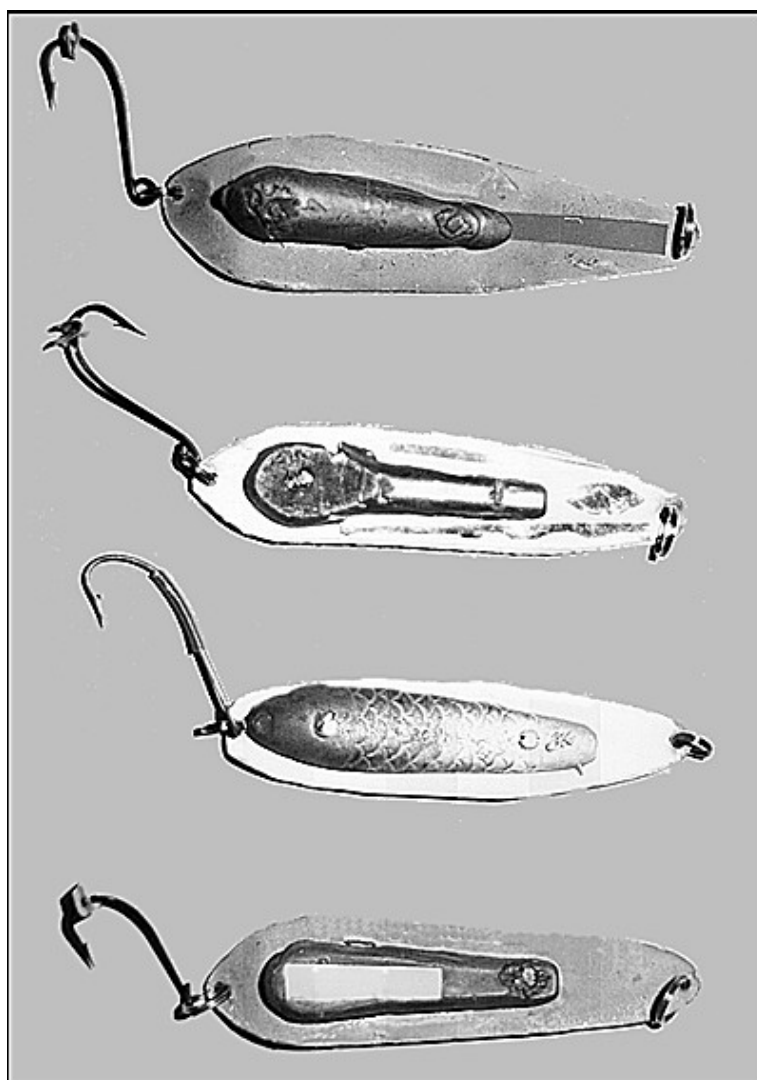

original, som jag målat om. Som synes är det inga skönheter när det gäller finish, men så mycket har jag lärt mig genom åren att onödigt påkostade mönster och färger mer är till för köparen än för den fisk som ska fångas. Som belegg för detta kan jag framhålla att de två egentillverkade betena ovan varit minst lika fångstgivande som sina fabriks-tillverkade förebilder.

Upphängare som torsflugor, plastmaskar och lyskrokar är tämligen enkla att förfärdiga och råmaterial hittar man lite varstans. Jag brukar ibland förse dessa beten med självlysande massa av samma typ som pimpelfiskare använder, vilket är huggbefrämjande inte minst vid havsfiske.

Med ett jigghuvud som stomme har man möjligheter att tillverka jigggar av många slag. Lösa mjukplastkroppar finns att tillgå i stor mängd, och vill man ha dun- eller hårbeklädnad kan man utgå från flugbindningsmaterial.

Metoden med gjutning i formar av silicongummi har jag främst använt mig av vid tillverkning av kustfiske- drag. Vitmetall eller lagermetall är lämpliga ämnen att arbeta med, då de ger bättre glans och är hållbarare än typmetaller. Ofta har jag som mall valt ett beprövat bete med någorlunda slät yta. En fördel med silicon, i jämförelse med exempelvis gips, är att det är mycket starkare.

En annan metod för tillverkning av kustbeten är att helt enkelt klippa till en bit plåt, skruva fast en blytyngd på insidan och ev måla betet i önskvärd färg. På bilden till vänster syns fyra exempel på drag som jag förfärdigat på detta sätt.

Slutligen ett tips för tillverkning av skörpilar: Kapa ett barnvagnsrör eller liknande i lämpliga längder. Fyll med bly samtidigt som du placerar kraftiga ståltrådsöglor i bägge ändar. Vill man dekorera pilarna kan man lackera dem eller använda sig av olika typer av tape.

Erik Widén